

L'aigua, un maldecap

El País Valencià resoldrà els seus problemes de manca d'aigua i de prevenció de les grans riuades amb les obres previstes en el Pla Hidrològic de la Conca del Xúquer. De moment, aquesta primavera hi ha una sequera històrica.

Els greus problemes que té el País Valencià en relació amb l'aigua –tant pel que fa al proveïment per al consum humà, al reg de zones agrícoles com als perills d'avingudes i inundacions– poden començar a tenir solucions a curt i mitjà termini. D'una banda, s'han aprovat recentment les directrius del Pla Hidrològic de la Conca del Xúquer, que determinen la necessitat de l'aportació de recursos externs d'altres conques, tot esperant la decisió final sobre transvasaments que adoptarà el Plan Hidrológico Nacional, que ha d'aprovar el Congrés dels diputats. D'altra banda, falten pocs mesos perquè s'acabi la nova presa de Tous, una gran obra d'enginyeria hidràulica que és clau en el pla de defensa contra les riuades del Xúquer. Finalment, la Confederació Hidrogràfica del Xúquer, presidida des de l'octubre passat pel català Esteve Tomàs, té importants obres en marxa o previstes per als pròxims dos anys, amb un valor total que supera els 100.000 milions de pessetes. Tot això passa en un hivern d'extremada sequera –la segona en importància dels últims vint anys–, fins al punt que ha obligat la Confederació a adoptar mesures excep-

cionals d'estalvi d'aigua per a la temporada de reg que comença l'1 d'abril.

Directrius aprovades. La Conca del Xúquer és una de les deu en què està dividit el territori peninsular de l'estat espanyol. Comprèn gairebé tot el País Valencià, excepte la comarca del Baix Segura, a l'extrem sud. També inclou una petita franja del Principat (més avall de l'Ebre) i bona part de les províncies de Terol (Aragó), Conca i Albacete (Castella-la Manxa) (vegeu mapa de la pàgina 28). En total, parlem d'una superfície de 43.000 km², amb una població que supera els 4 milions d'habitants i una extensió de terrenys de regadiu d'unes 400.000 hectàrees. Els rius principals pel seu cabal són el Xúquer, el Túria i el Millars, a cadascun dels quals correspon un sistema d'explotació dins la conca. La resta, fins a nou, són els de la Sénia-Maestrat, el Palància-les Valls, el Serpis, la Marina Alta, la Marina Baixa i el Vinalopó-Alacantí.

La Confederació Hidrogràfica del Xúquer (CHX), organisme depenent del Ministeri d'Obres Públiques i Medi Ambient (MOPT)

per defecte i per excés

RAFA GIL

que té encomanada l'administració dels recursos hídrics d'aquesta gran àrea, va aprovar el febrer passat les directrius del Pla Hidrològic de la Conca. De les directrius es redactarà el Pla en pocs mesos, segons que ha declarat a EL TEMPS Esteve Tomàs.

El document estableix que les necessitats actuals d'aigua són aproximadament de 3.500 hm³ l'any, una xifra semblant a la dels recursos existents, tot i que estan desigualment repartits entre els diferents sistemes interns. Per l'any 2002, s'avalua el dèficit d'aigua en 600 hm³ i per a l'any 2012, en 875 hm³. Aquests recursos han de venir necessàriament de fora de la conca. No especifica d'on han de venir, ja que això només ho pot establir el Plan Hidrològic Nacional, però sembla assumit per tothom que provindran de la Conca de l'Ebre.

El representant del Govern aragonès a la Comissió de Planificació de la CHX va abstenir-se en aquest apartat perquè volia fer constar el pacte de l'aigua aragonès, segons el qual no es pot cedir aigua de l'Ebre fins que no estiguin cobertes les necessitats d'aquella comunitat autònoma amb tot un seguit d'infraestructures

(vegeu EL TEMPS, núm. 439). A les comarques catalanes de l'Ebre també hi ha una forta oposició a permetre cap transvasament cap a altres zones, per no desequilibrar més el territori i permetre la supervivència del Delta. Mentre arriba, doncs, la decisió de les Corts espanyoles, les directrius de la conca del Xúquer ja preveuen per al 2002 la primera fase del canal que, partint de l'Ebre, ha de dur aigua fins al riu Millars, més avall de Castelló.

Del Xúquer al Vinalopó. El director general de l'Aigua de la Junta de Castella-la Manxa, José Antonio Fernández, va votar en contra d'una de les directrius, la que especifica l'assignació de recursos dels rius Xúquer i Cabriol (el seu principal afluent). En aquest cas, el motiu fou perquè no es dona prioritat als nous regadius de la Manxa previstos en l'anomenat decret Romero del 1988, per davant de la solució als dèficits d'aigua de l'àrea del Vinalopó. "No som nosaltres -diu Esteve Tomàs- els qui hem de posar prioritats. L'estat ja va prendre la decisió de declarar les obres del transvasament Xúquer-Vinalopó d'interès general, i

Diferents aspectes de les obres de la nova presa de Tous, al riu Xúquer, construïda amb la tècnica d'escullera amb nucli d'argila. A la dreta, la sala de comportes, situada al nucli intern de formigó i des de la qual es regulen els dos sistemes d'obertura: un d'electrònic i un de manual. Les comportes només regulen el pas pel sobreeixidor intermedi, pel qual poden passar fins a 1.170 m³ d'aigua per segon.

Infraestructures a la conca del Xúquer

Embassaments existents			
Num.	Nom	Riu	Capacitat (hm ³)
1	Alarcón	Xúquer	1.112
2	Contreras	Cabriel	874
3	Cortes II	Xúquer	117
4	Benaixeve	Túria	228
5	Loriguilla	Túria	71
6	Arenós	Millars	130
7	Sitjar	Millars	49
8	Beniarrés	Serpis	30
9	Regajo	Palància	6
10	Ulldecona	Sénia	11
11	Amadorio	Amadorio	16

Embassaments en construcció			
Num.	Nom	Riu	Capacitat (hm ³)
12	Tous	Xúquer	700
13	Escalona	Escalona	87
14	Bellús	Albaida	69
15	Algar	Palància	6

Embassaments en projecte			
Num.	Nom	Riu	Capacitat (hm ³)
16	Mora de Rubielos	Mora	-
17	Vilamarxant	Túria	-

- Àmbit de la Confederació Hidrogràfica del Xúquer
- Àmbit del País Valencià i comunitats limítrofes
- ▭ Obra prevista de canalització de trams de rius o barrancs
- Depuradores en previsió de construcció o ampliació

Altres obres hidràuliques previstes	
Num.	Nom
18	Canal Ebre - Millars
19	Canal Xúquer - Marines - Vinalopó
20	Conducció Túria - Sagunt
21	Conducció Alacant - Asp (aigües depurades)

FONT: CONFEDERACIÓ HIDROGRÀFICA DEL XÚQUER

per tant, l'estudi del projecte ja està en marxa.”

Aquest és un altre dels conflictes històrics de l'aigua al País Valencià. Es tracta de fer una conducció de 80 quilòmetres de llargada que dugui 100 hm³ d'aigua cap a la Marina i el Vinalopó. Segons Tomàs, un 80% d'aquesta quantitat es destinarà a la recàrrega dels aqüífers del Vinalopó, ara molt explotats, i un 20% al subministrament d'aigua potable a les grans ciutats del litoral (Benidorm, Alacant...), a partir de l'embassament d'Amadòrio (vegeu mapa adjunt). Falta només decidir el traçat d'aquesta obra hidràulica, però tot fa pensar que s'agafarà l'aigua del Xúquer en el seu tram final. Els regants d'aquest riu sempre s'han oposat a la presa si no es construeix prop de la desembocadura. Joan Valero, secretari de la Sèquia Reial del Xúquer, creu que l'administració ha acabat donant-los la raó, ja que fins ara pretenia fer el transvasament des del pantà d'Alarcón, a la part alta del riu. “Primer cal modernitzar el regadiu tradicional i buscar les maneres d'estalviar aigua, després es pot resoldre el dèficit del Vinalopó i, finalment, si encara sobra aigua, es pot deixar aigua als nous regadius de la Manxa”, explica Valero, qui afegeix: “Evidentment, això només serà possible si arriba aigua de l'Ebre, perquè ara no n'hi ha prou per a tots”.

El president de la CHX, Esteve Tomàs, explica que el transvasament Xúquer-Vinalopó quedarà reforçat per la reutilització d'aigües residuals d'Alacant per als regadius del Vinalopó Mitjà. Aquesta és només una de la llarga llista d'infraestructures detallada en les directrius del Pla Hidrològic per a l'horitzó del 2002. Algunes ja han començat, com ara la presa de l'Algar de Palància, la portada d'aigua del Túria a Sagunt o la canalització de diversos barrancs per evitar inundacions a l'àrea metropolitana de València. Però la inversió més gran se l'endrà el pla de defensa contra les avingudes del riu Xúquer, amb les preses de Tous, Escalona i Bellús, que costen uns 40.000 milions.

Una presa per al futur. L'octubre del 1982, la presa de Tous es va ensorrar, impotent per frenar la riuada més gran registrada en els últims 500 anys al Xúquer, i donava lloc a la tristament famosa “pantanada”, de dramàtiques conseqüències per als pobles situats aigües avall de la presa i amb efectes judicials i polítics encara avui pendents. Sobre les runes de l'antiga presa, s'està aixecant des de fa tres anys i mig un nou pantà, amb les tècniques més avançades de l'enginyeria hidràulica. Quan estiga acabada, aquest estiu, la presa serà set vegades més gran que l'antiga. Tot i que només n'ha supervisat el tram final, Esteve Tomàs està especialment satisfet d'aquesta presa: “És una obra especial, espectacular, no té res a veure amb l'anterior. El 70% del cost s'ha invertit en següent. Tot és automatitzat. Crec que els habitants

de la zona poden estar ben tranquils amb ella.”

La nova presa de Tous no és de formigó, sinó de materials solts amb nucli d'argila, per necessitats de l'estructura geològica del terreny. Això li dóna una aparença diferent a la d'altres preses, la d'una piràmide amb una base de 400 metres, que es va estrenyent fins a una alçada de 170. L'objectiu bàsic de l'embassament és evitar les perilloses riuades; per tant, d'una capacitat total de 700 hm³ se n'ompliran usualment només 400. També servirà, però, per garantir el subministrament a l'àrea metropolitana de València, per als regs de la Ribera (inici del canal Xúquer-Túria i altres sèquies) i per a produir energia elèctrica (amb dues minicentrales). El sobreexidor superior, fix i sense comportes, té una capacitat màxima de desguàs de 19.700 m³/s, és a dir, més de 30 vegades el que llença al mar normalment el riu Ebre.

Juntament amb l'acció també laminadora de les preses d'Escalona i Bellús, gairebé finalitzades en dos afluent del Xúquer (els rius Escalona i Albaida), la nova presa de Tous assegura que, en cas d'una avinguda similar a la de l'any 1982, la superfície inundada aigües avall seria tres vegades menor i els danys a poblacions inexistents. A més, la CHX té previst d'iniciar un costós pla de regeneració forestal dels voltants i d'usos recreatius-esportius del pantà, un cop s'acabin les obres aquest estiu.

És paradoxal haver de preveure l'acció de les riuades en un moment de greu sequera com la que viu actualment tot el País Valencià. L'aigua als embassaments del Xúquer, per exemple, és un terç de la mitjana dels últims cinc anys i la meitat de la de fa un any. Tot i que el proveïment per al consum està garantit, els regants ja han dictat normes estrictes d'estalvi (un 50% menys que altres temporades). I és que, aquí, els maldecaps que causa l'aigua sempre són per defecte o per excés.

Joan Vila i Triadú

Esteve Tomàs. El president de la Confederació Hidrogràfica del Xúquer explica que el cabal ecològic dels rius de la conca serà establert per a cada tram d'acord amb l'administració autonòmica i que es garantirà el manteniment i la recuperació dels ecosistemes fluvials.